

Takdroppets arkeologi

av Gert Franzén

Denna lilla artikel handlar om tolkning av vissa "features" i samband med forntida husindikationer, speciellt från den välkända boplatsen i Gene. Mina referenser är främst Per H Ramqvists avhandling i ämnet.

Vid Gene-boplatsen har hittats spår av många hus. Per Ramqvist har i sin avhandling om platsen presenterat ett fylligt bildmaterial som ger bra överblick och rum för tankar och fantasi. Vid undersökningarna har ovanligt stor uppmärksamhet ägnats olika färgade "features" i marken. Dessa har också bearbetats och dokumenterats föredömligt omsorgsfullt, vilket gjort denna artikel möjlig.

Många linjära mörkfärgningar längs husen har bedömts vara väggrännor strax utanför stolphålsraden. Första gången jag såg dessa på bild (Populär Arkeologi 2/84) anade jag att det finns flera möjliga tolkningar till dessa. Sedan dess har jag sett åtskilliga andra grävrappporter med "väggrännor", som bara med svårighet kan sammanföras med någon rimlig huskonstruktion. Väggrännor finns naturligtvis här och var, men jag tror att det krävs lite urskiljning.

När jag ser Gene-bilderna idag är jag övertygad om att vi har att göra med **takdroppets arkeologi**, vilket inte är så fånigt som det kanske låter. Smutsigt vatten från taket droppar strax utanför väggen och avsätter smutsen som sediment. Den rumsliga formen, läget och kulören på detta sediment kan ge mycket information om husets konstruktion, tak och väggar etc. Några exempel:

Gavelns takform ger olika takkantslängd i förhållande till vattenexponerad takyta, vilket gör att droppmängden varierar utmed taket, fig 1 a-b.

Om gaveln inte har tak, fig 1a, blir takdroppet inget eller mycket ringa. Det är för övrigt påfallande hur ofta grävrappporter från hus anger att ena gaveln "saknas" pga att väggrännan inte hittats där.

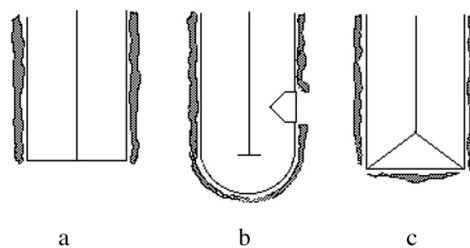

Fig 1. Olika utbredning av takdroppsediment för olika huskonstruktioner.

Där takdropp är återkommande och intensivt blir det en liten grop i marken där vattnet samlas och får tid på sig att sippra ner rakt under gropen. Mörkfärgningen kan där bli lite djupare och kan - om omgivningen är ljus - misstolkas som mindre stolphål eller käpphål, fig 2.

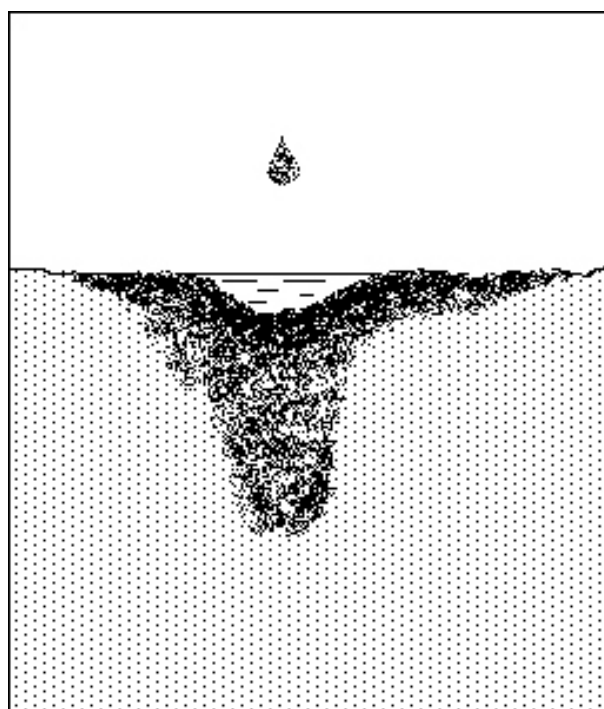

Fig 2. Droppgrop av smutsigt takdropp kan likna smärre stolp- eller käpphål.

Vid vasstak eller liknande kan rökgenomträngningen inifrån vara relativt stor, vilket gör taket och därmed takdroppet smutsigt, t.ex av sot. Detta gäller naturligtvis främst för taket över rum där det eldas. I Gene-fallet, t.ex hus II, fig 4, får den ur andra fakta framtolkade rumsindelningen starkt stöd av droppsedimentet. Även tolkningen av läge för ingångar stärks, eftersom droppsedimentet är kraftigt avvikande där dörröppningar finns och taket är anpassat,

jfr fig 1b. Omvänt kan alltså droppsedimentet ge indicier om takmaterial.

Tolkningen av takdroppssedimenten gör vanligen att husen "blir" lite mindre än annars, men konstruktionerna blir ofta mera rimliga och begripliga.

Ytterligare indicier kan hämtas ur takdroppssedimenten, t.ex stratigrafier, kanske pollen. Självklart måste källkritik tillämpas även här, men klart är att droppsedimenten är väl värda att letas reda på för att ge ytterligare komponenter till våra betraktelser.

De illustrerande figurerna 3 och 4 är direkt hämtade ur Per Ramqvists mycket läsvärda avhandling GENE.

Fig 3. Hus II från Gene, som undersöktes 1977 – 1988 under ledning av arkeologen Per Ramqvist

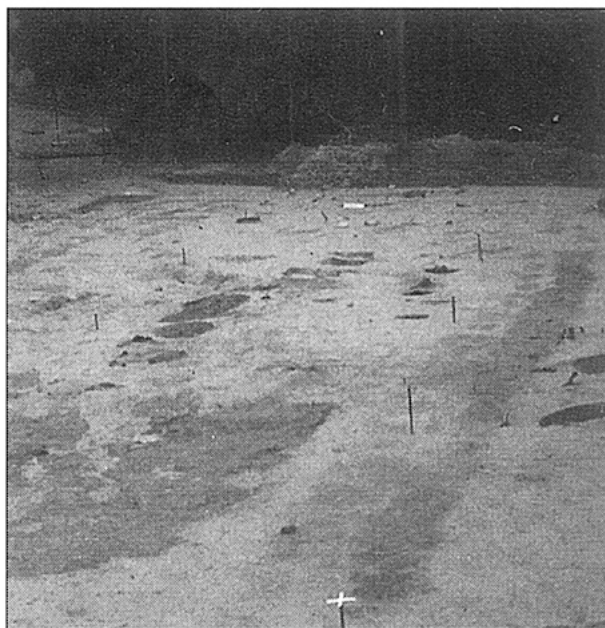

Fig 4. Bild från utgrävning av Hus II i Gene. Här syns tydligt mörkfärgningarna längs långsidan. Sediment av takdropp eller väggräna?

Mer att läsa:

Per H. Ramqvist, 1983. GENE. Umeå universitet.

Lindqvist, A-K & Ramqvist, P. 1993. Gene, en stormansgård från äldre järnålder i Mellan-norrland. Umeå

Populär Arkeologi 2/84